

Overlege Jon Leikvam: I 1945 seiret demokratiet — men ikke rettsstaten

1. juli 1988

102260

— Det var en underlig form for rettsstat som ble innført i 1945. NS-folk, frontkjempere og andre som var blitt angitt på grunn av sladder og rykter, ble arrestert og ført inn til overfylte fengsler og fangeleirer hvor det ikke var sørget for det mest elementære av utstyr, hygiene eller forpleining.

Verst var det at mange av dem som foretok arrestasjonene, var tidligere tyskerarbeidere som 8. mai skiftet ut anleggsspaden med norske armbind og britiske maskinpistoler.

Også blant de såkalte polititropene fra Sverige, «Smörgosserna», var det mange enkle, pøbelaktige personer som aldri burde ha hatt noe med fangebehandling å gjøre.

Dette forteller tidligere overlege ved samtlige fengsler i Oslo under og etter krigen, Jon Leikvam, et intervju med redaktør Idar Aarheim i INOs pressetjeneste. Overlege Leikvam var i okkupasjonstiden kjent som superjøsning. Han forhindret f. eks. flere ganger at norske motstandsfolk slapp å havne i tyske fangeleire — på medisinsk grunnlag.

Skremmende massepsykose

På spørsmål om ikke Leikvam som alle jøssinger gledet seg over at krigen var slutt i 1945, svarer han:

— Jeg fikk i alle fall ikke anledning til å glede meg særlig lenge når jeg så hva som skjedde med de landssvikmistenkte i fengsler og fangeleirer. Det var skremmende å se på nærmeste hold hvordan seierherrene behandlet den tapende part og hvordan tyverier og den reneste gatejustis florerte. Det var som om disse folkene var gått fra vettet. De kunne ikke glede seg over krigens slutt uten samtidig å pine og plage andre.

Mishandling under og etter krigen

— Vi har hørt at tyskerne i blant benyttet seg av tortur under forhør, men forekom det også mishandling av de landssvikmistenkte som ble arrestert etterpå?

— Det tyske sikkerhetspoliti, Gestapo, brukte i blant pinlige forhør for å fremtvinge opplysninger og tilståelser. Som lege må jeg si at det var sjelden at dette hadde

Mishandling under og etter krigen

— Vi har hørt at tyskerne i blant benyttet seg av tortur under forhør, men forekom det også mishandling av de landssvikmistenkte som ble arrestert etterpå?

— Det tyske sikkerhetspoliti, Gestapo, brukte i blant pinlige forhør for å fremtvinge opplysninger og tilståelser. Som lege må jeg si at det var sjelden at dette hadde påført fangene alvorlige, fysiske

skader. De psykiske virkninger var gjerne verre. Seierherrene benyttet derimot ikke tortur under forhørene, men allikevel forekom adskillig av mishandling og vold. Alvorlige slag og spark var vanlig, likeledes simulerte henrettelser og de groveste trusler om både mishandling og skyting. Smertefulle oppstillinger og straffeeksersis hørte til dagens orden.

Ingenting skjedde til det bedre ved at jeg rapporterte forholdene.

Maten var også så dårlig og utilstrekkelig at mange av fangene i løpet av sommeren 1945, deriblant Quisling, led av mangelsykdommen beri-beri.

TIL MENTALOBSERVASJON II Doktoravhandling og doktorbehandling på sykestuen.

Fra BDBs bok

Her ble man ikke behandlet som forhåndsdømte forbrytere, men som syke mennesker som trengte pleie og hjelp. For mitt vedkommende ble jeg ikke engang behandlet som syk, men som et menneske. Her forsto jeg straks at jeg var kommet til en objektiv og sakkyndig doktor hvis eneste hensikt og oppgave var å gi en objektiv fremstilling av de menneskers sinnstilstand og åndsevner som «offentligheten» hadde interesse av. — Og når attesten som ble utstedt heller ikke denne gang ga noen som helst støtte for hr. Sevaldsons injurerende mistanke om at jeg led av P.G. eller iallfall hadde svekkede åndsevner, skyldes det først og fremst overlege Leikvams uvillighet til å imøtekomme politiske forfølgere hevnlyst.